

Arbeids- og Sosialdepartementet

Postboks 8019 Dep

0030 Oslo

Høringssak – endringer i folketrygdlovens kapittel 15 – stønader til enslig mor eller far

Norges kvinnelobby viser til «Høringssak – Endringer i folketrygdloven kapittel 15 om stønader til enslig mor eller far» (Deres ref: 14/3976-).

Norges kvinnelobby er et samarbeidsforum for organisasjoner som har som formål å ivareta kvinners interesser i Norge, og består av ni kvinnepolitiske organisasjoner.

Høringsprosessen

Norges kvinnelobby ønsker innledningsvis å knytte noen bemerkninger til gjennomføringen av høringsprosessen.

Departementet foreslår i utkastet til lovtekst en rekke endringer i folketrygdlovens 15. kapittel, som vil medføre en vesentlig endring i eneforeldres situasjon. Summen av endringene vil ramme eneforeldre, og særlig kvinner, sterkt. Forslagene innebærer en slik vesentlig endring i samfunnets tilbud til eneforeldre at det burde ha vært sendt på en bred høring. Endringsforslagene har interesse langt utenfor fagforeninger og offentlige organ. Etter vårt syn er høringsopplegget et brudd på de demokratiske spilleregler som vårt styresett bygger på. Dette understrekes av den korte høringsfristen.

Vi finner det svært uheldig at ingen kvinnepolitiske organisasjoner har fått plass på listen over høringsinstanser for en høring om forslag til endringer av en trygdeordning som først og fremst benyttes av kvinner. Selv om vi kan sende inn en høringsuttalelse uten å være høringsinstans, er det vanskelig for en underfinansiert kvinnebevegelse å få med seg at aktuelle saker er på høring med mindre departementene påtar seg ansvaret med å informere oss. Vi minner om at det sivile samfunn utgjør en viktig komponent i det store demokratimaskineriet, og ber om at departementet i framtiden sørger at vi gjøres til høringsinstans i alle saker som angår spørsmål med en kvinnepolitisk side.

Vi mener dessuten at høringsmaterialet bærer preg av å være et hastverksarbeid. Vi forutsetter at et eventuelt lovframlegg til Stortinget blir vesentlig endret før det i samsvar med avtalen mellom regjeringspartiene og Kristelig folkeparti og Venstre legges frem som egen sak for Stortinget, jf. Innstilling 109 S Tillegg 1 (2014-2015).

De særlige kvinnepolitiske aspektene ved ordningen

Det er langt flere kvinner enn menn som mottar overgangsstønad.

Overgangsstønaden er viktig både for ivaretagelse av en gruppe familier som oftere utgjør samfunnets fattige, og for at kvinner som mistrives i ekteskapet og samboerforhold ikke skal måtte forbli i dette av økonomiske årsaker. En svekkelse av overgangsstønaden kan ende med en fattiggjøring av mødre og barn, og en økonomisk avhengighet som holder kvinner igjen i ulykkelige samliv. I de mest alvorlige tilfellene kan mangel på økonomisk hjelp etter brudd med partner være det som holder kvinner igjen i voldelige forhold.

Overgangsstønaden skal være til hjelp i en periode med manglende evne til å ivareta seg selv økonomisk, og i den tiden det er nødvendig for omstilling til arbeidslivet. Omstillingsprosessen vil fungere som en slags hjelp til selvhjelp, det er en investering i aleneforelderen slik at vedkommende senere kan forsørge seg og sitt barn selv. Dette tjener både samfunnet og den enkelte kvinne på.

Alenemødre har opp igjennom tidene vært utsatt for moralisering og forsøk på berøvelse av verdighet. Det er betenkelig at det er mødrene, som har påtatt seg en av de dyreste samfunnsoppgavene vi har; omsorgen for barna, som også har blitt utsatt for samfunnets fordømmelse. Omsorg for egne barn er fortsatt et arbeid som gjøres ubetalt, og som utføres av kvinner i større grad enn menn. Når kvinner tar hovedomsorgen for barn alene er det ikke akseptabelt at deres omsorgsarbeid ikke skal støttes opp gjennom hjelp fra staten, men heller møtes med en ide om at de klarer seg «bare de arbeider hardt nok». Dette vil kunne være med på å videreføre og forsterke de skjevhetene vi finner mellom kvinner og menn i de økonomiske strukturene i samfunnet.

Gitt den korte tidsfristen ønsker Norges kvinnelobby særlig å kommentere følgende forslag:

Varighet

Endringsforslaget består i å endre hovedregelen for stønadsperioden fra ett til tre år, eventuelt noe lengre i påvente av barnehageplass. Nedskjæringen fra en normalordning på tre år til ett år er ikke omtalt i høringsnotatet, utover en henvisning til forslaget om kutt i statsbudsjettet. Statsbudsjettet omhandler først og fremst antatte budsjettkonsekvenser og det henvises her bare til regjeringens strenge arbeidslinje som begrunnelse for kuttet. Norges kvinnelobby bemerker at det er uheldig når en så viktig del av endringsforslaget til stønadsordningen ikke behandles mer omfattende samt at det gjøres unødvendig tungvint for høringsinstansene som må forholde seg til en rekke dokumenter på ulike steder. Demokratiske hensyn tilsies at det i fremtiden bør etterstrebtes å utarbeide mer helhetlige dokumenter til høringsnotatet. Manglende redegjørelse i høringsnotatet kan også signalisere at det ikke ønskes innspill på dette punktet. Det er i så tilfelle uheldig, da dette er et sentralt punkt i forslaget, som bør behandles i høringsrunden.

Norges kvinnelobby minner om at eneforeldre, og særlig enslige kvinner med barn, allerede statistisk sett er en svak gruppe. Norges kvinnelobby kan ikke se at departementet i høringsnotatet har gjort noe forsøk på å vurdere de økonomiske konsekvensene av forslagene for aleneforeldre generelt eller for kvinner og barn av eneforeldre. Det som er vurdert er betydningen for NAV av et forenklet regelverk. Etter Norges kvinnelobbys syn er dette brudd på utredningsinstruksen. Vi mener videre at det er et brudd på forpliktelsen etter FNs kvinnediskrimineringskonvensjon, som gjelder som norsk lov, jf. menneskerettsloven, til å utrede konsekvenser av alle reformer og budsjettvedtak i et kjønnsperspektiv.

Forslagene i utkastet er sterkt preget av arbeidslinjen. Selv om Norges kvinnelobby er enig i at både kvinner og menn bør være aktive i arbeidslivet, er det viktig å ta hensyn til at det å være eneforeldre er mer belastende enn å være en av to foreldre, og at eneforeldreskapet ofte preges av mangel på tid. Tidsfattigdom er en tilleggsbelastning, som også kan gjøre det vanskelig å ha fullt lønnet arbeid og som derfor også kan påvirke inntekt.

Forslagene innebærer innstramninger av vilkårene for stønad basert på tanken om at deltakelsen i arbeidslivet vil hindre barnefattigdom, dvs. fattigdom på penger. Ordningen foreslås gjort meget kortvarig – ett år – mot tre år nå. Ordningen foreslås å opphøre ved barnets skolestart – seks år – mot dagens åtte eller ti år. Norges kvinnelobby er ikke enig i at skolefritidsordningen fører til at det ikke lenger er behov for overgangsstønad til enslige foreldre som har barn i skolealderen. Vi minner her om at mange enslig forsørgere ofte er fattige på tid. Det kunne i denne sammenheng ha interesse å få klarlagt omsorgsoppgavens betydning for kvinners større sykefravær.

Innskrenkninger i rett til utdanning

I tillegg vil forslagene i høringsutkastet føre til vesentlige endringer i adgangen til utdanning. Utfra at aleneforeldre er overrepresentert på statistikk over sosialhjelpsmottakere, og at familier med én forelder normalt har dårligere økonomi enn andre, synes det å virke mot sin hensikt å skulle gjøre det vanskeligere for disse foreldrene å ta utdanning. Utdanning er kanskje det viktigste verktøyet som kan gis til noen som ønsker å skape seg en fremtid, og Norges kvinnelobby er svært kritiske til regjeringens forslag til innstramminger på dette området.

Etter forslaget er det bare utdanning som vurderes å være nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne skaffe seg eller beholde et arbeid som vil bli godkjent som aktivitet og gi rett til utvidet stønadsperiode og utdanningsstipend. Dette gjelder også stønadsmottakere som allerede er i et utdanningsløp når han eller hun blir enslig foreldre. – Denne endringen fører til at NAV må ta standpunkt til hva som er en «nødvendig og hensiktsmessig» utdanning, jf. høringsnotatet hvor det heter at det skal skje en «konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av stønadsmottakerens muligheter og arbeidsmarkedets behov». Slik Norges kvinnelobby ser det, vil forslaget på dette punkt innebære en økt vilkårlighet og bruk av skjønn overfor aleneforeldre og behov for økte saksbehandlingsressurser ikke bare i førstelinje, men også til klagebehandling. Norges kvinnelobby minner om at overgangsstønad til utdanning er et viktig middel for å få ikke bare yngre kvinner med aleneansvar for barn i arbeid, men også for å få eneforsørgende kvinner med annen kulturell bakgrunn enn den typisk norske til å bli aktive deltakere i det norske arbeidslivet. Men det forutsetter at disse gis mulighet til å få utdanning til yrker de selv ønsker og egner seg for. Det å tvinge noen ut av et valgt utdanningsløp eller påtvinge noen et bestemt utdanningsløp er et brudd på den frihet alle bør ha til å velge yrke

Ettersom aleneforeldre er overrepresentert på statistikk over sosialhjelpsmottakere, og at familier med én forelder normalt har dårligere økonomi enn andre, synes det å virke mot sin hensikt å skulle gjøre det vanskeligere for disse foreldrene å ta utdanning. Utdanning er kanskje det viktigste verktøyet som kan gis til den som ønsker å skape seg en fremtid, og Norges kvinnelobby er svært kritiske til departementets forslag til innstramminger på dette området.

Opphevelse av stønad ved samlivsbrudd

Norges kvinnelobby bemerker videre at det ikke synes vel gjennomtenkt å oppheve muligheten til stønad i forbindelse med samlivsbrudd, folketrygdloven § 15-6 sjette ledd. Et samlivsbrudd kan ofte medføre store påkjenninger for begge parter, men kanskje særlig for den som blir sittende med eneansvar for barn. Kvinner jobber fortsatt i stor grad deltid av hensyn til familien, noe som får konsekvenser for muligheten å forsørge seg selv ved samlivsbrudd. En stønad som gir rom til de nødvendige omstillinger kan være det som kreves for at vedkommende etterpå skal klare å fortsette i arbeidslivet.

Avsluttende merknader

FNs barnekonvensjon og FNs kvinnekonvensjon gjelder begge som del av norsk lov, se menneskerettsloven. Norge har folkerettslig forpliktet seg til å ta hensyn til barnets beste i all politikkutforming og til å ta hensyn til konsekvensene for kvinner og likestilling av all politikkutforming. Norges kvinnelobby etterlyser en vurdering av virkningene for enslige foreldres barn og for kvinner av de endringene som departementet foreslår i folketrygdlovens kapittel 15.

Oslo, 10. desember 2010

Norges kvinnelobby

Margunn Bjørnholt (sign)

leder

Norges kvinnelobby medlemmer: Juridisk rådgivning for kvinner, Krisesentersekretariatet, Kvinnefronten, Kvinnegruppa Ottar, Kvinneuniversitetet i Norden, MiRA – Ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn, Norsk Kvinnesaksforening, Norske kvinnelige juristers forening, SNF-Sámi NissonForum/Samisk KvinneForum

www.kvinnelobby.no